

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — Poverjeništvu Ljubljana.

(Izdaništvu in upravi: Ljubljana, Francišanska ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din. za inostranstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo list s članarino. Oglasil po cenah in dogovoru, davek posebe. Pošt. šteč. rač. 11.197. Telefon 3112.

Reforma učiteljskih.

V »Učit. Tovarišu« od 6. marca 1930. je bil objavljen novi učni načrt za učiteljske ljišča. Med tem smo dovršili tudi učni program in se dne 7. marca razšli. V komisiji je bilo 9 direktorjev učiteljskih in dva inspektorja ministrstva prosvete. Program bo v kratkem tiskan, predloženo Glavnemu Prosvetnemu Savetu in potem objavljen. Zaradi tega se ne bom spuščal v podrobno razpravljanje — le par stvari imam bomeniti.

Metodika in šolsko delo sta prav za prav en predmet in se lahko vedno nadopolnjujeta in zamenjata.

Verouk je idobil toliko ur, kolikor jih je v predlogu za višje razrede srednjih šol.

Pri slovenščini se bo poučevala tudi srbskohrvatska literatura v pregledu, a srbskohrvatska učiteljska bodo imela isto dolžnost glede slovenske književnosti pri pouku narodnega jezika. Srpskohrvatska slovnica bo imela eno tedensko uro v vseh letnikih. Poučevati se bo morala na podlagi čitanja, praktično.

Od modernih jezikov je na programu nemški ali francoski jezik, kar si lahko izbere učenci(ke) sami pri vstopu v I. letnik. — Moderni jezik bo tudi predmet diplomskega izpita, in sicer za vsako učenko in vsakega učenca.

Kar se tiče prirotopisa, smo podelili tako, da bo v I. letniku antropologija, v II. zoologija, v III. botanika, v IV. mineralogija in geologija, v V. pa pregled in sedanje stanje prirodnih znanosti.

Higieni smo določili v II. letniku dve uri (splošna higiena), v IV. letniku dve uri šolski higieni.

Kmetijstvo morajo poučevati istotako kot higieno strokovnjaki. Kmetijstvo z združništvom bo imelo v III. letniku 2 uri, v IV. letniku 2 uri; vse te ure so odrezane za teorijo, event. tudi prakso. Samo za praktično delo v šolskem vrtu ali na polju bosta pa odrezana v programu dva popoldneva po 4 ure. Isto bo veljalo za gospodinjstvo.

Petje in goslanje sta med seboj ozko vezana predmeta in se lahko zamenjujeta. Ročno delo bo v ženskih vodih pri dve

letni pletenje itd., v III. in IV. letniku pa rokotvorni pouk.

To so glavni obrisi notranje reforme učiteljskih, ki mora zanimati predvsem učiteljsko narodnih šol. Na učiteljske bodo

vedeni tudi novi predmeti, ki bodo dvignili izobrazbo učiteljskega ter utrdili podlago za šolsko in izvenšolsko delo učiteljskega.

Predlog pošne organizacije k uradniškemu zakonu.

(Iz »Poštnega Glasnika« od 11. marca 1930.)

Ker je revizija uradniškega zakona že par let na dnevnem redu, je stavila organizacija različnim vladam že mnogo predlogov, v katerem pravcu si želi njeno članstvo revizijo uradniškega zakona. Svoječas je izdelala že obširne izpreminjevalne predloge, ki so šli na mesta, katera jih danes lahko upoštevajo, če jih je volja. Zdaj je postalo to vprašanje najbolj aktualno, ker obeta vlada novi uradniški zakon že z novim proračunskim letom.

Zato je sestavila P. O. še enkrat izvleček najglavnejših zahtev ter jih v obliki nekake razprave predložila v Beograd. Sestavek organizacije se glasi:

Po časopisnih vesteh je v intencijah kraljevske vlade, da se izdela sodoben in popolnoma moderen uradniški zakon. Če res postojte take namere, potem bi moral priti v zakon temeljni princip sodobnih in modernih uradniških zakonov, to je: možnost sodelovanja in odločanja strokovnih organizacij, odnosno zastopnikov osebja v vseh personalnih in disciplinskih, kakor sploh v vseh vprašanjih, katera se nanašajo na državne uslužbenec. Potemtakem bi bilo treba v samem zakonu določiti tako zvane personalne zastope pri vseh centralnih in njim podrejenih oblastvih. V teh personalnih zastopih bi imeli pravico legalnega sodelovanja in odločevanja tudi zastopniki osebja, katera bi ono delegiralo v zastope po svojih strokovnih organizacijah.

Pravice, pridobljene s sedanjim zakonom, se morajo brezpogojno ovarovati. Zato je potrebno, da se pokloni posebna pažnja prevedbi iz sedanjega na novi zakon, da bi se preprečila izvestna prizadevanja, da naj se prevedejo uslužbenec na novi zakon po stanju izpred l. 1923., to je po sami šolski izobrazbi in ne glede na strokovno izobrazbo, s čimer bi bile v nevarnosti pravice, ki so jih dosegli uslužbenec s prevedbo na sedanji zakon. Zato se morajo pri prevajanju s sedanjega zakona na novi zakon jemati za podlago pravice in položaji, pridobljeni po sedanjem zakonu.

Pri izdelavi novega zakona naj se daje strokovni izobrazbi prednost pred formalno šolsko izobrazbo. Potemtakem naj se mero-dajne za dosežanje položajev in razporejanje po kategorijah v prvi vrsti strokovne šole.

Vsem uslužbenec mora biti po odredeni službeni dobi v eni kategoriji in po položivni strokovnega izpita, odnosno absolviranju strokovne šole omogočen prehod v višjo kategorijo, če imajo izobrazbo in kvalifikacijo za kategorijo, v katero so bili sprejeti in razvrščeni pri vstopu v službo, in sicer: služiteljem v kategorijo zvančnikov po 5 letih dovoljnega službovanja in položnem strokovnem izpitu; zvančnikom v III. kategorijo po 12 letih dovoljne službe in položnem strokovnem izpitu; uradnikom III. kategorije v II. kategorijo po 12 letih dovoljnega službovanja in absolvirani srednji strokovni šoli, uradnikom II. kategorije v I. kategorijo po 12 letih dovoljnega službovanja in absolvirani višji strokovni šoli.

Napredovanja uslužbenec naj se vrše avtomatski in vseh položajih, tako da lahko doseže vsak uslužbenec po odrejenem maksimumu službene dobe vse stopnje, odnosno skupine v kategoriji, kateri pripada, pa naj bi bil princip kategoriziranja po novem uradniškem zakonu kakršenkoli.

Uslužbenec pričakujejo predvsem in v prvi vrsti zadostno materialno izboljšanje njihovega življenjskega stanja. Doseči eksistenčni minimum, ki bi popolnoma osiguraval uslužbenec in jim nudil možnost dostojnega življenja, mora biti glavna naloga novega zakona, ker bo drugače vsaka revizija sedanjega zakona zgrešila svoj cilj.

Šefom, upravnikom in predstojnikom, ki nosijo odgovornost za točno in brezhibno opravljanje vseh poslov v njih uradih, kakor tudi za njim zaupane dolžnosti in odgovornost, se mora dajati funkcijske doklade.

Prejemke uslužbenec je treba v posameznih kategorijah sorazmerno izenačiti, ker so po sedanjem zakonu v položajnih plačah med posameznimi kategorijami preveč velike in neupravičene razlike.

Poročene uslužbenec naj se glede prejemkov izenačijo z neporočenimi uslužbenkami, ker ni z ničimer opravičeno, da one kot žene in matere prejema za enako delo manjše plače, kakor njihove neporočene tovarišice.

Pravica do brezplačnega zdravljenja v določenih razredih vseh državnih in samoupravnih bolnic se mora brezpogojno ohraniti, poleg tega pa naj se zgrade za bolne uslužbenec sanatoriji in okrevališča.

trebi tudi s silo, kadar se kdo brani pred napadi drugih, ker je v nevarnosti, da izgine s površja zemlje. Za male narode vsaj pri današnjem mednarodnem položaju ni mogoče Tolstega nauk pasivnosti; z njim bi najbrž danes ne bilo češko-slovaške države, ki je sad Masarykove aktivnosti, a tudi postanek naše države je v ozki zvezi z njegovim imenom.

I.

Iz kakšnih prvin je sestavljena Masarykova osebnost, da je mogel postati takó odločujoč činitelj v razvoju zapadnega slovanstva, zlasti češko-slovaškega.

Masaryk je po rojstvu Slovak iz vzhodne Moravske, a njegov oče je bil ogrski Slovak in mati Moravanka iz pomembne rodbine. V slovenskem narodnem preporodu so imeli Slovaki in vzhodni Moravani važno vlogo: Kollár, pesnik sonetne zbirke »Slave hči« in početnik misli o slovenski vzajemnosti, je bil Slovak; Šafarik, prvi poznavalec slovenskih narodov in njih starožitnosti, je bil Slovak, a Palacký, prvi češki zgodovinar in češko-slovaški politik v Avstriji, je bil doma iz vzhodne Moravske, ki je sosedna Slovaška.

Masarykov življenjepisec dr. Jan Herben* je dejal o njem, da mu je dalo slovaško ognjevitost in vztrajnost, odpor proti sanjarjenju in slikovitost govora, a zaradi vednega preseljevanja staršev, ko se je moral zopet in zopet uveljavljati v neznanem kraju z novimi šegami in navadami ter z drugimi jezikovnim narečjem, si je morebiti po lagoma pridobil tisto nezlomljivo voljo, ki ji ni bilo enake v vsej češki zgodovini XIX. in XX. stoletja. Njegovo življensko načelo je postalo: biti svoj za vsako ceno ne glede na soglasje ali nesoglasje drugih ljudi.

To je pokazal že kot deček v verskem vprašanju. Po materi je bil vzgojen v strogem katoličanstvu; ona ga je naučila moliti »Oče naš«, ki ga je molil tudi kot zrel mož, češ, da vsebuje vse, česar potrebujemo. Sam je dejal o sebi, da je bil takrat besen katoličan, in je celó pregovoril neko protestantko, da je prestopila h katoličanstvu.

* Masarykovo dětství a jinošství. Česká Mysl, 1910., str. 73—97.

Ker je bil v dečku razvit verski čut in je bil bister opazovalec, je zgodaj začel premišljati o tem, kar je videl in slišal okrog sebe. Po materi je imel strah pred protestanti in Židov ga je bilo groza. Polagoma se je po izkušnji prepričal, da se mu ni treba bati ne prvih in ne imeti groze pred drugimi. Masaryk pa ni mogel biti samó številka v množici, ker preveč osebno-notranje se mu je zdelo versko vprašanje; zato je kot mladenič imel težave glede tega v šoli, a v svoji moški dobi je prestopil v reformirano evangelijsko cerkev, da zadosti svojemur nagnjenju, s čimer se je obenem versko pridružil češko-slovaškemu preporoditeljem Kolláru, Šafariku in Palackemu, ki so bili protestantje.

Po očetu, ki je bil nižji uslužbenec na cesarskih posestvih, se mu je zgodaj začel vzbujati čut za »ponižane in razžaljene«. Dasi je bilo leta 1848. odpravljeno podložništvo, so se vendar še vedno ohranjale njegove oblike na cesarskih posestvih, kar je rodilo slabe posledice. Vsak, ki je imel kaj oblasti, si je skušal nagrabiti, kolikor je mogel: kradlo se je vse vprek, a delovno ljudstvo je trpelo gospodarsko in duševno. Masarykov oče je bil poštenjak, ki ni kradel; zato je bil tudi večer revež, ki so ga premeščali s posestva na posestvo, dokler ni pustil cesarske službe sam. Masaryk je nekoč videl ob velikem lovu, kakó so si ti ubogi Slovaki-priganjači trgali drug drugemu iz ust ostanke rezancev in kosti, ki so jim bile vržene z bogato obložene mize visoke in najvišje gospode. Zaso-vražil je gospodo, tem bolj, ker oče ni mogel vzdržati v tej službi; saj je bilo treba celó dovoljenja te gospode, da je smel študirati.

Česa se je vsega učil mladi Masaryk? Odlikovalo ga je izredno hrepenenje po izobrazbi, da je skušal vedeti in znati vse. Prvotno je bil namenjen za rokodelstvo; učil se je ključavničarstva in kovaštva, potem je bil dvakrat pomožni učitelj, ki je po takratni navadi obenem opravljal cerkveniške posle, dokler ni prišel na srednjo in visoko šolo. Bil je nadarjen, odličen dijak, ki je učil tudi druge, da se je preživljal. Poleg šolskih predmetov se je učil zlasti tujih jezikov: francoščine, poljščine, ruščine in angleščine.

Na visoki šoli na Dunaju je študiral najprej klasično jezikoslovje ter prebiral nele stare latinske in grške pisatelje, ampak tudi

Če imajo uslužbenec svoje bolniške fonde ali druge dobrodelne in socialne ustanove, naj dobivajo iz državnega proračuna letno podporo.

Državni zdravniki naj izdajajo uslužbenecem zdravniška izpričevala (potrdila o bolnišni) brezplačno.

Po smrti aktivnega ali upokojenega uslužbenca naj se izplača na ime pogrebne posmrtnina v znesku trimesečnih prejemkov in vseh doklad umrlega uslužbenca.

Da se ohranijo pridobljene pravice v pogledu priznanja in računanja vojaške službene dobe v mirnem in vojnem času.

Po enoletnem bolovanju naj se uslužbenec upokoji najprej začasno; če pa v 5 letih ne ozdravi, naj se stalno upokoji.

Upokojenim uslužbenecem grede aktivni prejemki do konca meseca, v katerem mu je bil izročen dekret o upokojitvi, a v naslednjem mesecu se mu takoj avtomatski začne izplačevati pokojnina.

Vsem upokojencem stroke naj se prevedejo pokojnine po novem zakonu.

Iz gornjih podatkov v spomenici poštnih uradnikov in uslužbenec, ki je natisnjena v »Poštnem Glasniku«, je razvidno, kako skupni so interesi poedinih strok uradništva. Tudi učiteljsvo je stavilo enake zahteve, kakor so označene zgoraj.

Splošne vesti.

PREKMURSKA KONFESIONALNE SOLE.

V članku: »Novi šolski zakon in narodno šolstvo v Prekmurju«, objavljenem v 26. številki »Učiteljskega Tovariša« je bila izražena zadovoljnost prekmurskega učiteljskega z novim šolskim zakonom. Zlasti važno je za nas unificiranje šolstva in rešitev vprašanja glede uporabe šolskega stanovanja na konfesionalnih šolah. Zakon predvideva le eno državno narodno šolo in dovoljuje uporabo poslopja le v šolske svrhe in učiteljsvu.

Nemalo smo tedaj presenečeni, da je rim. kat. dekanjski urad v Bogojni razposlal vsem župnijskim uradom svojega področja vprašalno polo, ki se glasi:

1. Kdaj je šola ustanovljena? 2. Kdo je šolo postavil? Kako se je šola imenovala do slej? 3. Kdo je zemljo-knjižni lastnik šole? 4. Koliko meri šolsko dvorišče, šolsko poslopje? 5. Koliko je šolskega zemljišča?

Popišite šolski inventar in navedite približno vrednost šole. Zlasti poročajte ali je izgovorjeno v šolskem poslopiju stanovanje za kantorja (organista). Predložite zemljiško-knjižni izvleček.

Ta okrožnica je vzbudila med učiteljsvom nemalo začudenje. Vprašujemo se, zakaj in čemu ti podatki? Upamo, da je zakon

spise cerkvenih očetov. Zanimivo je izvedeti, kakó se je začel učiti latinščine. Ker pri cerkveniških poslih ni razumel latinskih besed, ki jih je izgovarjal, je dobil v roke latinsko-slovaško-madžarsko-nemški slovar in se učil besed kar na pamet, ne da bi bil takrat znal sklanjati in spregati. Njegovo znanje latinščine in grščine ter starih klasikov je obudovanja vredno. Zanimala ga je tudi Indija in je začel s sanskritom, a ker je prvotno hotel postati diplomat, se je bavil tudi z arabščino. Kmalu pa je spoznal, da je Avstrija sprejemala v diplomatsko službo v prvi vrsti plemiške sinove; zato je opustil to misel. Vrgel se je na učenje prirodoslovnih, državoslovnih, narodnogospodarskih in bogoslovnih ved, dokler se ni takó vsestransko pripraviljen udal učenju modroslovja in začel s Platonom, ki se mu je bil najbolj priljubljen. Njegov nauk o nesmrtnosti si je vzel za podlago razpravi, s katero je postal doktor modroslovja na dunajskem vseučilišču, kjer je pozneje začel sam učiti kot docent. Pripomniti je tudi treba, da je imel dunajski modroslovec Brentano vpliv nanj v tem oziru, da ga je opozoril na angleško modroslovje.

Se enega čuta ne smemo pozabiti, kakó se je razvil v Masaryku, t. j. domovinski čut. Masaryk je Slovak, slovaštva se je zavedal vedno, leta 1923. je dejal kot predsednik češko-slovaške republike ob 60letnici Slovaške Matic v Turčanskem Sv. Martinu, da je prišel manifestirat za slovaško kulturo. Že kot deček pa je s čitanjem čeških knjig izvedel tudi za Čehe in Prago. Kot mlad doktor se je podpisal na svojem prvem večjem češkem spisu, v katerem je branil Platona kot domoljuba. Vlastimil (vlast' = domovina).

Masaryk sam je dejal o sebi večkrat, da ni bil nikoli domoljub. Hotel je s tem reči, da ni bil nikoli domoljubar, t. j. človek, ki nosi svoje domoljubje samó na jeziku, ki za domovino pije in poje, a ne dela. Vse Masarykovo življenje je bilo posvečeno koristi in napredku domovine: čemu potem govoriti o nečem, ako to delam; zakaj kdor ne more ničesar pokazati v dejanju, ta se mora zatekati k besedam.

Masaryk je bil vedno velik domoljub, a obenem vedno velik nasprotnik domoljubarstva.

LISTEK

MASARYK

Ob njegovi 80letnici

dne 7. marca 1930. leta

govoril višjim razredom ljubljanske srednješolske mladine v »Unčonu« dr. Dragotin Lončar.

Draga mladina, danes praznuje 80letnico svojega rojstva ustanovitelj in predsednik češko-slovaške republike, prijatelj in zaveznik naše države — dr. Tomaž Masaryk.

V današnjem slovanskem svetu sta mogočno vplivali na svoje sodobnike dve osebnosti: Tolstoj na vzhodu in Masaryk na zapadu. Sorodna si duhova: oba globoki verski naravi, zato iskalca Boga; oba neizprosna izpovedovalca resnice, zato rušilca malikov — Tolstoj umetnik, Masaryk znanstvenik. In vendar je med njima osnovna razlika, izvirajoča iz značaja njune zemlje in njene zgodovine.

Tolstoj je bil sin Rusije, te ogromne zakladnice ljudi in živeča, ki je državno samostojna. Zato je Tolstoj — storil je to v poznejših svojih letih — lahko zavrnil znanost in umetnost ter se udal samó verski misli, ki je dosegla pri njem svoj vrhunec v zapovedi: Ne upiraj se zlu! s čimer je bila izražena neka pasivnost, s katero so Rusi svoj čas premagali Napoleonu, ko so se umikali pred njim v zaupanju na nepremagljivost svoje ogromne zemlje; zato je Tolstoj končno lahko zavrnil celó sam današnji pojem države, ne da bi bil spravljen v nevarnost samostojni obstoj ruskega naroda.

Drugače Masaryk, ta zastopnik državno nesamostojnega zapadnega slovanstva, zlasti Čehov in Slovakov. Masaryk je posebljena aktivnost, ki je potrebna zlasti malim narodom, da si pribore svoj prostor na solncu. Zato je Masaryk poleg poudarjanja verske misli obenem vnet spoznavalec znanosti in umetnosti, s katerima dokazuje majhen narod, da je sposoben in takó vreden samostojnosti; zato je Masaryk proti tistemu nasilju, ki napada, a zagovarja upor zlu po po-